

Europarlamenttivaalien merkitys kasvaa

Seuraavissa vaaleissa kansalaisilla on aiempaa paremmat mahdollisuudet vaikuttaa eurooppalaiseen päätöksentekoon.

Äänestäjien osallistuminen europarlamenttivaaleihin on vähentynyt ensimmäisistä, vuonna 1979 järjestetyistä vaaleista lähtien yhtäjaksoisesti. Vuoden 2009 vaaleissa äänestysprosentti oli enää 43, kun vuoden 1979 vaaleissa äänestysprosentti oli 62.

Tutkimuksissa on havaittu, että EU:hun varauksellisesti suhtautuvat kansalaiset jättävät muita useammin äänestämättä.

Äänestysaktiivisuuden vähäisyyttä europarlamenttivaaleissa on selitetty esimerkiksi sillä, että eurovaalit jäävät "toisen asteen vaaleina" kansallisten parlamenttivaalien varjoon.

Osallistumishalukkuutta heikentää muun muassa se, että europarlamenttivaalien tulos ei ole suoraan vaikuttanut hallitusvastuun jakautumiseen.

Europarlamenttivaaleissa kansalliset teemat ovat perinteisesti painottuneet EU-asiakysymysten sijasta. Tätä on vielä korostanut se, että europarlamenttivaaleissa kilpailevat pääosin samat puolueet kuin kansallisissa vaaleissa. Puolueiden EU-linjojen erot ovat voineet jäädä äänestäjille epäselviksi.

Tanskalainen politiikan tutkija Christoffer Green-Pedersen on tarjonnut selityksiä sille, miksi puolueiden halu käydä vaaleja EU-kysymysten pohjalta on ollut vähäistä. EU-maissa puolueiden suhtautuminen unioniin ei noudata perinteistä vasemmisto–oikeisto-akselia. Siinä missä EU-kriittiset puolueet sijoittuvat ideologisella akselilla vasemmalle tai oikealle laidalle, puoluekentän keskivaiheilla sijaitsevat keskisuuret puolueet ovat EU-myönteisiä.

Mikäli jokin suuri puolue haluaisi haastaa kilpailijansa muuttamalla suhtautumistaan unioniin aiempaa varauksellisemmaksi, puolue löytäisi lähimmät liittolaiset vasemmisto–oikeisto-akselilla epätyypillisistä kumppaneista. Lisäksi EU-kriittisen asennoitumisen taakse on vaikea saada äänestäjien enemmistöä.

Kun europarlamenttivaaleissa ovat korostuneet kansalliset teemat, suuri osa äänestäjistä on ottanut kantaa ennen kaikkea kotimaansa politiikkaan. Siksi europarlamenttivaalien merkitys on aiemmin tyypistynyt pitkälti puolueiden kannatusmittaukseksi. Tämä on näkynyt hallituspuolueiden heikompana menestymisenä silloin, kun vaalit ovat osuneet kansallisen vaalisyklin keskivaiheille tai loppuun.

Kansalaisten mahdollisuutta äänestää EU-kysymysten pohjalta on rajoittanut myös se, että vaaleista on puuttunut varteenotettavia EU-kriittisiä vaihtoehtoja. Europarlamenttivaaleissa äänestäjän on pitänyt valita, äänestääkö hän EU-kannanottojen perusteella itselleen sopivaa puoluetta, joka vastaa heikosti hänen näkemyksiään vasemmisto–oikeisto-akselilla, vai päinvastoin. Epäsuhtaan ovat kiinnittäneet huomiota politiikan tutkijat Cees van Eijk ja Mark Franklin.

Vuoden 2014 europarlamenttivaaleissa tilanne muuttuu. Vuonna 2009 voimaan tulleen Lissabonin sopimuksen mukaisesti Euroopan parlamentti hyväksyy Eurooppa-neuvoston ehdotuksesta komission puheenjohtajan ja Eurooppa-neuvoston ehdotuksessa tulee huomioida europarlamenttivaalien tulos.

Lisäksi Euroopan komissio suositti maaliskuussa, että eurooppalaiset puolueet esittäisivät omat ehdokkaansa komission puheenjohtajaksi. Myös kansallisten puolueiden tulisi kertoa äänestäjille vaalikampanjan aikana suosikkinsa.

Yhteisvaluutta euron kriisi on lisännyt EU-asioiden näkyvyyttä, minkä saattoi havaita myös Suomessa vuoden 2011 eduskuntavaaleissa, kun Portugalin avustuspaketti oli vaaliväittelyissä näyttävästi esillä. Aiempi tilanne, jossa kansalliset teemat hallitsivat europarlamenttivaalien kampanjointia, on kääntynyt melkein pääläelleen.

Europarlamenttivaaleja ei siis enää ole mielekästä ajatella "varjovaaleina". Vaalikeskusteluissa pitäisi tehdä selväksi, mihin vaaleissa osallistumisella voidaan vaikuttaa.

Toinen olennainen seikka liittyy vaaliteemojen kehystykseen eli siihen, missä määrin unionia käsitellään taloudellisena ja missä määrin poliittisena kysymyksenä. Äänestäjän kiinnostuksen kannalta on tärkeää myös se, että jokainen puolue pystyy esittämään selkeän ja toisista puolueista erottuvan EU-linjan.

Hanna Wass

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen akatemiatutkija.

<http://www.hs.fi/kotimaa/Europarlamenttivaalien+merkitys+kasvaa/a1385622036240>